

زبان کردی جنوبی

دکتر فرامرز شهسواری

انتشارات پارسی‌نامه

۱۳۹۹

سرشناسه: شهسواری، فرامرز، ۱۳۴۸ - Shahsavari, Faramarz

عنوان و نام پدیدآور: زبان کردی جنوبی / فرامرز شهسواری.

مشخصات نشر: کرمانشاه، پارسی نامه، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۲۷۲ ص، ۵/۱۴*۵/۲۱ س. م. رقی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۳۰۳۳-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیا

منوع: کردی جنوبی، ایران

موضوع: Kurdish language—Iran, Southern

موضوع: کردی جنوبی، ایران، دستور

Kurdish language—Iran, Southern—Grammar موضوع

موضوع: کردی جنوبی، ایران - گویش‌ها

Kurdish language—Iran, Southern—Dialect موضوع

رده بندی کنگره: P23256

رده بندی دیویی: ک۹۴۱

شماره کتابشناسی ملی: ۷۱۱۶۶۸۳

▪ زبان کردی جنوبی

▪ نویسنده: دکتر فرامرز شهسواری

▪ چاپ: پارسی نامه، ۱۳۹۹، اول

▪ قطع: رقی، ۲۷۲ صفحه

▪ قیمت: ۴۰۰۰۰۰ ریال

▪ شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۳۰۳۳-۱

▪ طرح جلد: فاطمه یزدانی‌فر

parsiname1396@gmail.com

فهرست مطالب

پیش گفتار.....	۱۳
فصل اول شکل های زبان	۱۷
۱- شکل های زبان.....	۱۹
۱-۱- گونه (variant).....	۱۹
۱-۲- لهجه (accent).....	۱۹
۱-۳- لهجه و شکل گیری زبان بومی.....	۲۰
۱-۳- گویش (dialect).....	۲۱
فصل دوم کرد شناسی	۲۳
۲- کرد.....	۲۵
۲-۱- ژرف ساخت اسطوره ای.....	۲۵
۲-۲- چشم اندازهای تاریخی زبان های ایرانی.....	۲۸
۲-۳- مهاجرت از زیستگاه های.....	۲۹
۲-۴- انشقاق زبان مشترک باستانی.....	۲۹
۲-۵- ورود آریایی ها به فلات ایران.....	۳۰
۲-۶- زد و خورد با بومیان فلات ایران.....	۳۰
۲-۷- زبان مادی.....	۳۱
۲-۸- دوره میانه.....	۳۱
۲-۹- تقسیم بندی زبان های ایرانی نو.....	۳۲
۲-۹-۱- پایگاه زبانی.....	۳۶
۲-۱۰- شاخه های زبان کردی.....	۳۵
۲-۱۰-۱- کردی شمالی.....	۳۵
۲-۱۰-۲- کردی مرکزی.....	۳۶
۲-۱۰-۳- کردی جنوبی.....	۳۶
۲-۱۱- ویژگی های کلی زبان کردی جنوبی.....	۳۶

- ۲۷ ۲-۱۱-۱- ویژگی‌های آوایی
- ۳۹ ۲-۱۱-۲- ویژگی‌های دستوری
- ۴۲ ۲-۱۱-۳- ویژگی‌های واژگانی
- ۴۲ ۲-۱۲- قلمرو زبان کردی جنوبی (لهجه‌های کردی جنوبی)
- ۴۳ ۲-۱۲-۱- لهجه کرمانشاهی
- ۴۶ ۲-۱۲-۲- لهجه کلهری
- ۴۷ ۲-۱۲-۳- لهجه‌های قصرشیرین، نفت شهر و ...
- ۴۸ ۲-۱۲-۴- لهجه کلیایی
- ۴۹ ۲-۱۲-۵- لهجه گروسی
- ۵۲ ۲-۱۲-۶- لهجه ایلانی
- ۵۳ ۲-۱۲-۶-۱- لهجه ایلامی
- ۵۵ ۲-۱۲-۶-۲- لهجه مدنی
- ۵۶ ۲-۱۲-۶-۳- لهجه بانه
- ۵۸ ۲-۱۲-۶-۴- لهجه آبدانان
- ۶۰ ۲-۱۲-۶-۵- لهجه چرداول
- ۶۱ ۲-۱۲-۶-۶- لهجه بدره‌ای
- ۶۴ ۲-۱۲-۶-۷- لهجه ارکوازی
- ۶۴ ۲-۱۳- کردی جنوبی و آثار ادبی
- ۶۷ فصل سوم واج‌های کردی جنوبی
- ۶۹ ۳- واج‌های کردی جنوبی
- ۷۰ ۳-۱- واج (phoneme)
- ۷۰ ۳-۱-۱- مصوت‌ها (vowels)
- ۷۴ ۳-۱-۲- صامت‌ها (consonants)
- ۸۱ ۳-۲- انواع هجا در کردی جنوبی
- ۸۳ ۳-۳- فرایندهای واجی

۸۳	حذف-۳-۳-۱
۸۴	حذف واج پایانی-۳-۳-۱-۱
۸۴	حذف واج میانی-۳-۳-۱-۲
۸۵	ادغام-۳-۳-۲
۸۶	ابدال-۳-۳-۳
۸۶	ابدال صامت‌ها-۳-۳-۳-۱
۹۰	ابدال مصوت‌ها-۳-۳-۳-۲
۹۳	ابدال همزمان دو واج-۳-۳-۳-۱
۹۴	قلب-۳-۳-۴
۹۴	رأیش-۳-۳-۵
۹۵	فصل چهارم صوت
۹۷	۴- تکواژ در زبان کُری جیبی
۹۷	۴-۱- انواع تکواژ
۹۸	۴-۱-۱- تکواژهای قاموسی (lexical morphemes)
۹۸	۴-۱-۲- تکواژهای دستوری (grammatical morphemes)
۹۹	۴-۱-۲-۱- انواع تکواژهای دستوری (type of grammatical morph)
۹۹	۴-۱-۲-۱-۱- تکواژهای تصریفی
۹۹	۴-۱-۲-۱-۲- تکواژهای اشتقاقی
۱۰۰	۴-۲- انواع دیگر تکواژ
۱۰۰	۴-۲-۱- تکواژ گسسته
۱۰۱	۴-۲-۲- تکواژ صفر
۱۰۲	۴-۳- واژه سازی (word formation)

- ۱-۳-۴- واژگان دخیل از زبان فارسی..... ۱۰۳
- ۲-۳-۴- اشتقاق (derivation)..... ۱۰۷
- ۳-۳-۴- ترکیب (Compounding)..... ۱۱۱
- ۴-۳-۴- ساختار فعل های مرکب..... ۱۱۴
- ۵-۳-۴- نام گذاری اشیاء وارداتی بر اساس شکل ظاهری..... ۱۱۵
- ۶-۳-۴- تغییر مقوله ی دستوری..... ۱۱۵
- ۴-۴- انواع واژه از نظر ساخت..... ۱۱۶
- ۱-۴-۲- ساده..... ۱۱۶
- ۱-۴-۱- مشتق..... ۱۱۶
- ۳-۴-۲- مرکب..... ۱۱۶
- ۴-۴-۴- مشتق مرکب..... ۱۱۷
- فصل پنجم اسم، گروه اسمی..... ۱۱۹**
- ۵- اسم..... ۱۲۱
- ۱-۵- گروه اسمی..... ۱۲۱
- ۱-۱-۵- وابسته های پیشین..... ۱۲۱
- ۱-۱-۱-۵- صفت اشاره..... ۱۲۱
- ۲-۱-۱-۵- صفت عالی..... ۱۲۲
- ۳-۱-۱-۵- صفت شمارشی..... ۱۲۳
- ۴-۱-۱-۵- صفت مبهم..... ۱۲۴
- ۵-۱-۱-۵- صفت تعجبی..... ۱۲۴
- ۲-۱-۵- وابسته های پسین..... ۱۲۱
- ۱-۲-۵- اسم..... ۱۲۱
- ۲-۱-۲-۵- صفت..... ۱۲۵
- ۲-۵- نقش گروه های اسمی..... ۱۲۷

۱۲۷	 ۵-۲-۱ نهاد
۱۲۷	 ۵-۲-۲ مفعول
۱۲۸	 ۵-۲-۳ مسند
۱۲۸	 ۵-۲-۴ قید
۱۲۹	 فصل ششم ضمیر

۱۳۱	 ۶- ضمیر
۱۳۱	 ۶-۱ انواع ضمیر
۱۳۱	 ۶-۱-۱ ضمیرهای شخصی
۱۳۱	 ۶-۱-۱-۱ ضمیرهای منفصل
۱۳۲	 ۶-۱-۱-۲ ضمیرهای متصل
۱۳۳	 ۶-۱-۲ ضمیر مشترک
۱۳۴	 ۶-۱-۳ ضمیر اشاره
۱۳۴	 ۶-۲ نقش های ضمیر اشاره
۱۳۴	 ۶-۲-۱ ضمیر اشاره در نقش نهاد
۱۳۴	 ۶-۲-۲ ضمیر اشاره در نقش مفعول
۱۳۴	 ۶-۲-۳ ضمیر اشاره در نقش وابسته ی پسین
۱۳۵	 ۶-۲-۴ ضمیر اشاره در نقش متمم

۱۳۷	 فصل هفتم صفت
۱۳۹	 ۷- صفت
۱۳۹	 ۷-۱ انواع صفت
۱۳۹	 ۷-۱-۱ صفت های پیشین
۱۳۹	 ۷-۱-۱-۱ صفت اشاره
۱۴۱	 ۷-۱-۱-۲ صفت تعجبی
۱۴۱	 ۷-۱-۱-۳ صفت پرسشی
۱۴۱	 ۷-۱-۱-۴ صفت مبهم

۱۴۲	۵-۱-۱-۷- صفت شمارشی (عدد)
۱۴۳	۶-۱-۱-۷- صفت عالی
۱۴۳	۲-۱-۱-۷- صفت پسین
۱۴۳	۱-۲-۱-۷- صفت ساده
۱۴۴	۲-۷- نقش صفت، گروه صفتی
۱۴۷	 فصل هشتم قید
۱۴۹	۸- قید (adverb)
۱۴۹	۱- قید در نقش وابسته
۱۴۹	۱-۱-۸- قید وابسته به فعل
۱۵۰	۲-۱-۸- قید وابسته به صفت
۱۵۰	۳-۱-۸- قید وابسته به مصدر
۱۵۱	۴-۱-۸- قید وابسته به قید
۱۵۱	۵-۱-۸- قید وابسته به ضمیر
۱۵۱	۲-۸- انواع دیگر قید
۱۵۱	۱-۲-۸- قید مختص
۱۵۴	۲-۲-۸- قید مشترک
۱۵۵	۳-۸- انواع قید از نظر معنی
۱۵۵	۱-۳-۸- قید زمان
۱۵۶	۲-۳-۸- قید مکان
۱۵۶	۳-۳-۸- قید مقدار
۱۵۶	۴-۳-۸- قید کیفیت
۱۵۶	۵-۳-۸- قید حالت
۱۵۷	۶-۳-۸- قید تأسف
۱۵۷	۷-۳-۸- قید تعجب
۱۵۷	۸-۳-۸- قید تصدیق و تأکید

۱۵۷	۸-۳-۹- قید پرسش
۱۵۸	۸-۳-۱۰- قید تردید
۱۵۸	۸-۴- جای قید در جمله
۱۶۱	فصل نهم: فعل
۱۶۳	۹- فعل (verb)
۱۶۳	۹-۱- بن ماضی
۱۶۴	۹-۱-۱- کاربرد بن ماضی
۱۶۴	۹-۱-۲- بن مضارع
۱۶۵	۹-۲-۱- صورت های با قاعده (regular forms)
۱۶۵	۹-۲-۲- صورت های بی قاعده (irregular forms)
۱۶۷	۹-۳- شناسه
۱۶۷	۹-۳-۱- شناسه های ماضی
۱۶۸	۹-۳-۲- شناسه های مضارع
۱۶۹	۹-۴- فعل لازم و متعدی
۱۶۹	۹-۴-۱- فعل لازم
۱۷۱	۹-۴-۲- فعل متعدی
۱۷۳	۹-۵- فعل ماضی
۱۷۳	۹-۵-۱- انواع ماضی
۱۷۳	۹-۵-۱-۱- ماضی ساده
۱۷۵	۹-۵-۱-۲- ماضی استمراری
۱۷۷	۹-۵-۱-۳- ماضی نقلی
۱۸۱	۹-۵-۱-۴- ماضی بعید
۱۸۵	۹-۵-۱-۵- ماضی التزامی
۱۸۶	۹-۵-۱-۶- ماضی مستمر
۱۸۸	۹-۶- فعل مضارع

پیش گفتار

کتاب حاضر حاصل سال‌ها پژوهش و تحقیقات میدانی مؤلف در مورد زبان کردی جنوبی است. بعد از اتمام تحقیقات و پژوهش‌هایی که در مورد زبان لکی، صورت گرفت و مقالاتی در اروپا و آمریکا در این زمینه منتشر شد، به مدت آن‌ها به دست آمد که کتاب‌هایی در مورد زبان لکی در ایران به چاپ برسد. به این دلیل، به‌دلیل اهمیت نسبتاً جدیدی در مورد زبان‌ها و گویش‌های ایرانی خدمت‌گزاران به مباحث زبان‌شناسی ایرانی و ادبیات پربار آن ارائه شود که با استقبال خوبی در محافل علمی مواجه شد.

بحث‌ها و تئوری‌های ارائه شده در مورد زبان‌های ایرانی متأسفانه دچار عوام‌زدگی و اظهار نظرهای غیر علمی توسط طبقات مختلف اجتماعی شده است، به نحوی که هر فردی یک یا چند کتاب یا مقاله‌ای در این زمینه خوانده باشد اقدام به نظریه‌پردازی می‌کند که فاقد دفاع علمی است. البته از این نظر که عده بیشتری به مطالعه، تحقیق و تشریح روی می‌آورند جای تشکر و قدردانی دارد اما به محض این که به مباحثی را خلاف قراردادهای ذهنی خود می‌بینند نباید چندان بر آن‌ها حساس شوند زیرا اظهار نظر علمی با جر و بحث‌های غیر علمی بسیار متفاوت است.

هدف اساسی از انتشار چنین کتاب‌هایی آن است تا خوانندگان و جامعه درس خوانده ما با مباحث بسیار پرشکوه زبان‌شناسی ایرانی آشنا شوند نه آن که خدای ناخواسته بحث خط‌گرایی و عقاید افراطی معدودی را

برانگیزاند. همان طور که می‌دانیم تمامی زبان‌های ایرانی دارای هسته‌های ارتباطی مشترک با زبان فارسی هستند، لذا هرچه به دوران‌های تاریخی زبان‌های ایرانی برگردیم به وحدت زبان اولیه یا نیازبان می‌رسیم که همگی این زبان‌ها یکی می‌شوند و به همین خاطر طبیعی است که صورت‌های آوایی، صرفی و نحوی زبان‌های باستانی را به نحوی در هر یک از زبان‌های امروزه ایرانی می‌بینیم.

آنچه مستشرقین و زبان‌شناسان اروپایی در این زمینه انجام داده‌اند ر‌های نسبتاً گسترده و علمی مفیدی بوده است. اما متأسفانه آن‌چه تاکنون در دانش ایران چاپ شده فاقد جنبه‌های علمی چشم‌گیر است که امید است در آینده شاهد پیشرفت‌های قابل توجهی در این زمینه‌ها باشیم. لازم به ذکر است که کتاب حاضر همان طور که گفته شد بر اساس مطالعات تطبیقی علمی و از اتمام کار و چاپ کتاب‌های زبان لکی تهیه و تنظیم شده است. تعریف، مباحث علمی و مقوله‌های زبانی و نحوی در این کتاب به طور کلی همان عاریف ارائه شده در کتاب‌های زبان لکی است. با این تفاوت که در عمل و شاید مثال‌ها تفاوت‌های اساسی‌ای بین این دو زبان یعنی کردی جنوبی و لکی وجود دارد. نداشتن ساختار ارگاتیو برعکس زبان لکی و زبان سورانی سبب شده است که کردی جنوبی از نظر مباحث آوایی، صرفی و نحوی، جدا از خویشاوندی، کتاب‌های اساسی‌ای نیز با آن دو داشته باشد.

بنابراین خوانندگان محترم با خواندن یک یا چند صفحه می‌توانند اطلاعات کلی و علمی به دست آورند بلکه برای قضاوت و فهم هر چه بیشتر مباحث، کل کتاب مورد مطالعه قرار گیرد همچنین کتاب به گونه‌ای طراحی شده تا کسانی که آشنایی با مباحث زبان‌شناسی ندارند مشکل

چندانی در فهم پاره‌ای از مباحث نسبتاً تخصصی زبانی نداشته باشند. امیدواریم این اثر ناچیز نیز خدمتی به جامعه علمی و علاقه‌مندان به مباحث زبان‌شناسی ایرانی کرده باشد. مؤلف بسیار امیدوار است که در آینده کارهای تحقیقی و پژوهش دیگری در زمینه زبان‌های هورامی و تاتی به انجام برساند که امید است سعادت این کار را دریابیم.

با توفیق الهی:

که هستی را نمی‌بینیم بقایی	غیر من نقشی است کز ما باز ماند
کند در حق مسکینان دعایی	مگر صابندلی زری به رحمت
والسلام علیکم	

فرامرز شهسواری

فروردین ۹۸ کرمانشاه- ایران

fahasavari@yahoo.com